

ШЫҢ

1963 ч.
ДЕКАБРЬ
26
ЧЕТВЕРИ
№ 305 (5709).

СЭКП ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУНУҢ ШИИТПИРИН БОТТАНДЫРЫШААН

ТЕВЕ-ХАЯ. (Телефон-биле). «Тыва» совхозтун тараажылары чаксы хову ажылынга белеткелди эрткен чылдан дээрле ортага астап турар. Совхозтун тарылганын шөлү 6500 гектардан ажыг болур, оон 3200 гектарны чайын болгаш күзүн андарып белеткээн. Тараа культураларынын үренини четчир, оон үнүштү шынарын улам беддеринге тодаргай хемчеглерин ортага астап турар. Совхозта техника септелгези база багай эвес. Бо хүннерде 11 трактор белең, «Сельхозтехниканы» Чадаана салбырында

12 тракторну, совхоз төвүнде 6 тракторну септел турар. Ол ышкаш кожудла машиналарынын септелгезинде 8 кижжи составтыг эвонуно быжылган. СЭКП Төп Комитетинин декабрь Пленумунун шийтпирин боттандырдышаан, чуртка тараа будурерин улам көүдөдир сорулга-биле совхозтун ажыл-ишчилери чаксы тарылаага хынамчалыг белеткенип турар. Теве-Хаянын болгаш Хөндергейнин шөлдеринде 2000 гектар хире черлерин сугтарып, ажыглаар сорулга салдынын турар.

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

Өртээ 2 көп.

ЧАА, УЛУГ-ЧААГАЙ СОРУЛУГАЛАРЖЕ

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң сессиясы

Эш И. И. ФАДЕЕВТИҢ илеткели

Декабрь 24-те Бремлядин Улуг ордунга РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң адыгы чымдаанын ийги сессияны ажиттыган.

ССР-де эң улуг болгаш ден өргөлдүгү арасында бирги республиканың депутаттары чоокку ийи чылдарда Россия Федерациязынын экономиказын болгаш культуралык хөгжүдүрүш планнарын чугаалажып көөрү-биле чымдаган.

Сессия кайгамчык хүннерде бодунуң ажылын өгөлөөн. Коммунисттер тургузушкунуң шалычы фронтуну — химия үлетпүрүн дүргө хөгжүдүрүш улуг программаны айтып СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң чоокта чаа болуп эрткен. Бүгү үлетпүрү ол херезинге улуг салымшыкны Россия Федерациязынын ажылы чоннары база кирер ужураг.

Эрткенниң 10 шак. Локаларга эштер Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Ириленко, А. Н. Носыгин, А. И. Микоин, Д. С. Полянский, Н. С.

Хрущев, Н. М. Шверник, В. В. Гришин, Л. Н. Ефремов, СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозуңун кежигүнери, ССР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун кежигүнери, РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун кежигүнери болгаш Россия Федерациязынын чазанын кежигүнери көстүп кээрге, оларны депутаттар болгаш аалчылар димититин адыш чаккашкыны-биле уткаан.

РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Даргазы депутат В. И. Крестянинов сессияны ажиткан. Ийи соңгудла округтарыга үгөң депутаттарын орунуга соңгуттуган депутаттарын бүрүн өргөлдүрүш хынаанын түндүктерин дугайында Мандат комиссиязын илеткелди депутаттар ол сактады.

Уфа — Кировск соңгудла округунда (Башкыр АССР) соңгуттуган депутат В. Х. Хангильдинниң база Новодеревьевск соңгудла округунда (Орел область) соңгуттуган де-

путат В. И. Крупскийниң бүрүн өргөлдүрүш хулап алып деп сессия чакгыс үн-биле доктааткан.

Сессияга көрдүрери-биле дарааның айтырлары кирип турар: — 1964—1965 чылдарда РСФСР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүш Күрүне планынын дугайы; — 1964—1965 чылдарда РСФСР-ниң Күрүне боджединиң дугайы

болгаш 1962 чылда РСФСР-ниң Күрүне боджединиң күсөдөзүнүн дугайы; — РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Чарыктарын бадылаары.

Сессиянын хун айтырын чакгыс үн-биле бадылаан.

Бирги айтырын талазы-биле илеткел кыллары-биле РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазын ораакчымы, РСФСР-ниң Курпанын даргазы депутат И. М. Герасимовка сөс берген.

Эш К. М. ГЕРАСИМОВТУҢ илеткели

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели 1964—1965 чылдарда Россия Федерациязынын улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүш Күрүне планынын төлөвилени Дээди Советке көрдүрери-биле кирип турар.

Бо ийи чылдарнын дургузунда чеди чыл планын күсөдирин доозар болгаш партиянын ХХП съездинин салган социалисттик экономиканы улам ийи көдүрүш талазы-биле сорулгаларын амьдыралга боттандырыштын орунуга чаа улуг базымын кылар ужураг деп, илеткелди чугаалаан. Ол сорулгаларын чедишкенин күсөдиринге СЭКП ТК-ның чоокта чаа болуп эрткен Пленумунун шийтпирин ажык улуг ужура-дузай болуп турар. Пленумун ажыла-дал кылган хемчеглери бола бүгү улус ажыл-агыйнын эң-не депшииле адмираларын бразам — химия үлетпүрүн дүргө хөгжүдүрүш калбак деглеини ажыдып турар.

Илеткелчи бо чымдык ажыл-агый түндүгүндө доңуз-биле чугаалаан. Партиянын Төп Комитетинин болгаш чазактын хүн бүрдүгү дузалымшынын ачында совхозтар болгаш чер-чер Советтери, будургаларын болгаш туугуларын коллективтери социалисттик чарыкты улам калбарышаан, улус ажыл-агый планынын күсөдиринге эки көргүзүрүн чедишкенин.

Россия Федерациязынын үлетпүрүниң продукцияны болгаш элөөн хей чугула кылгыларын будурга талазы-биле чыл программанын бөгүн, ыдыларга чеди хонук бурунга доозуп турар деп Дээди Советке илеткел болуп дээрин К. М. Герасимов делегалээн. Москва болгаш Москва хоорай совхозтары, Ленинград, Устугу-Волга, Волга-Ватек болгаш Ортааки-Урал база өске-даа элөөн хей совхозтар планын хуусаа бетинде күсөдирин турар. Үлетпүрүн бүгү адырларынга будургаларын сайзыра-гайгыдар, чаа техниканы болгаш технологияны негиздеп талазы-биле ажыдып чоруткан. Кызылдарын 400 хире чаа хевирлерин калбаа-биле будургу үндүрүш кылдыр шийгөдип алган. Үлетпүрүде куш-ажылдын будургулугу эрткен чымдыкы-биле деншөргө 6,3 хуу бедөөн.

Чеди чыл дургузунда пладан ажыр 300 миллиард рубльдин продукциянын будургу үндүрүш талазы-биле адышкан хулаагелерине чедишкенин күсөдирин кылдыр дээрин Россия Федерациязынын үлетпүрүнүн ажылынын түндүгүндө чугаалап турар.

Көдээ ажыл-агый будургулугунун түндүгүндө чугаалап тура, К. М. Герасимовтун айтыканы бола, Россия Федерациязынын дыма хей дараанын агаар-бодуштуң кедрей таарыкка чок байдалдыр турбу-жөк, бо чымдык республикага ният-биле 1 миллиард 709 миллион буд тарааны күрүнеге сактан, 1953 чылдан 600 миллион буд хей дээрин ол. Картофельдин санын алыра өрткөн чымдыкы-биле деншөргө 31 хуу, лан-волонку — 48 хуу, эйти — 19 хуу көдүдүр. Краснодар болгаш Ставрополь крайларын колхозтары болгаш совхозтары кайгамчык чедишкенин чедишкенин.

Бо чымдык Россия Федерациязын-га капитал ажыдарын улуг хемчө-чөк күсөдирин, чаа будургалар күчүрүн ашылап кырып, 11 айларын дургузунда химия үлетпүрүнүн ийи миллион тонна хемчөлдүгү минералдык чедишкелдерин, 47 муң тонна кынамал болгаш синтетиктер волонку адылар кылдыр талазы-биле күчүрүн ашылап кырып, а сөөлдү беш чылдарын дургузунда каттышкан 24 чаа улуг химия будургаларын болгаш 200 хире түс-түс будургалар комплекслери туткан болгаш ажылап кырып.

Бүгү чурттаганмы ышкаш, республикага база-ла чонун амьдырал дениелин улам ийи көдүрүш талазы-биле хемчеглери боттандырган. Чиджө, чон күрүнеде болгаш кооперативтер үрүмтөң садыг сазыг четкинден эрткен чымдыктын 2 миллиард 400 миллион рубль хей аш-чөм болгаш үлетпүр барааннарын санып алган. Бо чымдык дургузунда Россия Федерациязында алды миллион ажыг кижжи чаа чуртталга бажынарын алып болгаш боттарын чуртталга байдаларын эки-жидер.

1964—1965 чылдарда РСФСР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүш планынын көл сорулгаларын тайла-бырлавышаан, илеткелчин чугаалааны бола, бо төлөвиледе дараа-зында күчүрүн көрдүрүн турар: — үлетпүрүнүн эң депшииле адырларын, бирги элдеге химия үлетпүрүн болгаш оон-биле холбашкан адырларын — химия машина тудуун, нефть, газ болгаш целлюлоза-саазын үлетпүрүн колладыр хөгжү-дүр; — будургаларын интенсификация-зынга, көдээ ажыл-агыйын мате-риал-техниктиң баазанын улам ийи быжылгаларына, көдээ ажыл-агый култураларын дүжүн болгаш мал ажылынын продуктуларын бедиле-ринге, сугат тудуун калбарырына үндөйлөш, көдээ ажыл-агыйын дүргө хөгжүдүр; — улус ажыл-агыйында өртемнин болгаш техниканы чедишкенин, пластиктер массаларын болгаш син-

тетиктер материалдарын, муракчы будургаларын дуржулаган калбаа-биле негиздеп, улус ажыл-агыйнын бүгү адырларынга шынар талазы-биле көргүзүрүн экижидер, чиг-эти, материалдарын, одалга түзүп болгаш электроэнергияны эң камна-лажы чарыктарын боттандырат;

— ажыкчы чоннарын амьдырал дениелин улам ийи бедилер болгаш чонунуң култура-амьдырал ханды-рылазын улам экижидер.

Ийи чылдарын дургузунда үлетпүрү продукциянын нияти будургу үндүрүн 15,5 хуу, оон иштинде будургулугун чексиз-херекселдерин будургуин («А» болук) — 16,7 хуу, херекселди кылгыларын будургуин («Б» болук) — 12,8 хуу көвүдирин көрүп турар.

Ажык хей чиг-эти болгаш энергетикти курдарырадыр чөөн тала-кы районнарга үлетпүр улам бедик темптер-биле хөгжүр. Ийи чылдарын дургузунда Барын-Сибирь болгаш Чөөн-Сибирь экономиктик районна-рга продукцияны будургуи 19 хуу, эер, а чеди чылдын төңүзүнде Уралды кириштиришаан, бүгү чөөн таламы районнарга Россия Федерациязынын үлетпүрү продукциянын 30 ажыг хуузуң будургу үндүргөн турар.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун шийтпиринде дүштүр химия үлетпүрүн колладыр хөгжүдүрүн план-да хандырып турар. Бо адырга капитал салымшыктын 3 миллиард 50 миллион рубль түнге азы эрткен ийи чылдарын-биле деншөргө 1,8 катеп эер кылдыр төлөвилеп турар. Химия үлетпүрүнүн талазы-биле пладда кол черин минералдык чедишкелдерин будургуи эелеп турар болгаш оларны 1964 чылда 13 миллион 709 муң тоннага база 1965 чылда 19 миллион 164 муң тоннага чедирер. Ол чүл дээрле келер ийи чылдарда минералдык чедишкелдерин эрткен дөрт чылдарды дургузунда будургуин катал адырга барык ийи хирени будургуи дээрин ол. Химия үлетпүрүнүн өске-даа адырларын, ылангы синтетиктер материалдарын будургуи база-ла бедик темптер-биле хөгжүр.

1965 чылда республикага нефть тывыжын 196 миллион тоннага, а газ тывыжын болгаш будургушкунун 65 миллиард кубометрге чедирер, ол болза 1963 чылдын дениелин 1964 чылда 16 хуу болгаш 1965 чылда 33 хуу ашкан турар дээрин ол. Ийи чылдарын дургузунда хемүр даш тывыжы 12 миллион тоннага, оон иштинде Кузбасс совнархозка — 6,5 миллион тоннага көвүдирин айтып турар.

Одалага ажылдар электростанцияларын 12 миллион киловатт хемчөлдүгү чаа күчүлерин ажылап-га кирер. 1965 чылда РСФСР-те электроэнергиянын нияти ажылап кылышыккы бо чымдыкыга үзүр 55,6 миллиард киловатт-шакка көвүдөр. Чүгөе чакгыс ол немелде өздүде беэни 1940 чылда Совет Энделинге нияти-биле электроэнергиянын бүгү ажылап үндүрүшкүндөн ажып турар.

Кан болгаш той амьдыларын, прокатты болгаш хоораларын будургуи эер.

Улустун херектел бараанарын будургу үндүрүн улам ийи көвүдүрүш-биле ийи чылдарын дургузунда Россия Федерациязынын чик, аш-чөм болгаш балык үлетпүрүн эрткен ийи чылдарындын бүгүн чарык катал хей капитал салымшыкынын киририн айтып турар. Бо ийи чылдарын дургузунда кул-тура-амьдыралдык болгаш ажыл-агый бараанарын будургуи нияти-биле 19 хуу эер.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун айтык хемчеглери көдээ ажыл-агый будургулугун дүргө хөгжүдүрүш чаа калбак араларын ажы-лап турар дээрин К. М. Герасимов оон ийи чугаалаан.

План сугаар 1965 чылда Россия Федерациязынга тараа сазып алырын 39,3 миллион тоннага чедирин бо-дал турар. Россия Федерациязынын көдээ ажыл-агыйын херектелгени минералдык чедишкелдерин 1964 чылда 8 миллион 200 муң тоннага болгаш 1965 чылда 14 миллион 100 муң тоннага азы 1963 чылдан 1964 чылда 41 хуу болгаш 1965 чылда 2,4 катеп хейүң үндүрүп бээрин көрүп турар.

Каштал тудуунун талазы-биле оналдалар улус ажыл-агый планы-ны чугула болуп болуп турар. Республикага нияти-биле 1964 чылда капитал салымшыкынын 15 миллиард 180 миллион рубль түнге болгаш 1965 чылда 16 миллиард 709 миллион рубль түнге көрүп турар.

Ийи чылдарын дургузунда үлетпүрү куш-ажылды будургулугун 11,8 хуу болгаш тудуга — 12,1 хуу бедилерин айткан. Ол чылдарда үлетпүр продукциянын болгаш туду-д ажылынын бүгү немелде өздүдөзүн дөрттү үш кезинден ажык куш-ажылдын будургулугун өздүдөзүн күсөдирин ханды-рытыган турар ужураг.

Келер ийи чылдарда улустун мате-риалдык чагай байдалын болгаш културалык дениелин бедилерин херезинге бурнунар чаа базым кыл-дынган турар. Россия Федерациязы-нын национал орулгазы 16 хуу хире көвүдөр. Ажыкчыларын болгаш албан-хаакчыларын ажыл төлө-вилерин ап турар амьдыкчыларын айда ажыл төлөвилерин ми-нимумун 40—45 рубльге чедир бедилер, чырымыкынын, калык камгалаанын, културанын, чурт-талга-коммунал ажыл-агыйын болгаш чонун хандырышыкы-биле хол-башкан өске-даа адырларын амьды-дакчыларын ажыл төлөвилерин чү-рүмчүдүрүн боттандырат. Стипендияларын, пособилерин төлөвилерин, калыкыла камгалаанын, халас өөрдөлгө болгаш күрүнеде херек-тилерин күсөдирин өске-даа төлө-вилерге чарыгдалар көвүдөр.

Чонга үлетпүр-даа, аш-чөм-даа бараанарын садыр эер, магазин-дерин, столоваларын болгаш сады-гынын өске-даа будургаларын четишкенин чарыгдалар.

Чуртталга тудуу улуг хемчөлдөргө боттанып, ийи чылдарын дургу-зунда РСФСР-ниң девискеринин күрүне хөргөндүрүн күсөдирин, кооператив тудуунуң чүрүм-биле болгаш өскелерин-да күсөдирин 78 миллион дөрбөчтин метр нияти шөлдү чуртталга бажынарын туду-дун, ажылап кырып турар. Улус өөрдөлгө болгаш калык камгала-нын улам ийи хөгжүдери планда көрдүгөн.

Россия Федерациязынын улус ажыл-агый планында экономиканы болгаш култураны улам ийи көдүрүнүн саналдап турар программаны бистин улус ажыл-агыйынын хөгжүдүр талазы-биле чаа, эң улуг сорулгаларын чеди алып артыны берип турар деп, К. М. Герасимов илеткелдин түндүгүндө чугаалаан. Ол программаны амьдыралга боттанды-р чорук коммунизмин материал-техникти баазанын тургузырынын улуг херезинге чаа салымшыкын киририн хандырат.

Ийги айтырын талазы-биле — 1964—1965 чылдарда РСФСР-ниң Күрүне боджединиң дугайында болгаш 1962 чылда Күрүне боджединиң күсөдөзүнүн дугайында илеткелди кылдыр-биле РСФСР-ниң саз ми-нистри депутат И. И. Фадеевге сөс берген

РСФСР-ниң Дээди Сөвединге көр-дүрүп база бадылаары-биле РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинин кире-ген Россия Федерациязынын Күрүне боджединиң төлөвилени чеди чылдын сөөлү ийи чымы — 1964 — 1965 чылдарда чогааткан. Партиянын ХХП съездинин болгаш СЭКП ТК-ның Пленумарынын шийтпирини барыдаллаш, республиканын үлетпүрүн, тудуун, көдээ ажыл-агый-нын, транспорттун, културанын улам ийи хөгжүдүр, ажыкчы чоннарын чагай чоруун бедилер талазы-биле хемчеглери боттандырып эргежок чугула акша-хөргөндүр-биле бюджет хандырып турар. Бюджеттин орулга-лары болгаш чарыгдаларын мынаар көргө: 1964 чылда 29.258,7 миллион рубль түң азы 1963 чылдын планында 4 хуу ажыг, 1965 чылда 30.390 миллион рубль түң азы 1964 чылдын план төлөвиленин 5,7 хуу ажыг болуп.

Бистин чуртувуста күрүне боджединиң үндөзүн болза соксал чөккө өзүп турар социалисттик амьды-агыйды кирер орулгалар болуп турар дээрин И. И. Фадеев делегалээн. РСФСР-ниң боджединиң күрүне болгаш кооператив будургаларын төлөвилерин 1964 чылда 26.549, 2 миллион рубль түнге көрүп турар. Ол кирилдег болза бюджеттин бүгү орулгаларын барык 91 хуузу болуп.

1964 чылда чондан үндүрүлгөн кирилгезин 2.709, 5 миллион рубль түнге төлөвилөөн. Ажыкчы чоннарын орулгалары өзүп турал-жок, бюджеттин орулгаларын ол кирилгелерин үлүг-хуузу чык келген тудуу-на кызыларын турар болгаш 1963 чылда 10,3 хуу турга-нына улуг келер чылда 9 хуу бо-луп.

Бюджеттин бүгү кураарынын 95 ажыг хуузуң республиканың улус ажыл-агыйын улам ийи хөг-жүдүрүн, чонунуң материалдык бол-гаш културалык херектелерин ханды-рынарына кирип турар дээрин илеткелчи оон ийи чугаалаан.

1964 чылда Россия Федерациязынын улус ажыл-агыйын амьдыларынга күрүне боджединин 13.973, 3 миллион рубльди үндүрүп бээр болгаш амьдыларын бодунуң хөргөндү-ринин күсөдирин 14.414, 3 милли-он рубльди кирер. Бо айткан түндү-ктерден 16.509,1 миллион рубльди үлетпүр будургаларын болгаш туду-д организациаларын амьдыларынга кирер. Үлетпүрүн эң депшииле адырларын муракчы хөг-жүдүрүн партиянын холга алган шийтпиринг улагышыкынын бот-тандырып талазы-биле хемчеглери доозу-биле амьдыларын үндү-рүп бээр хей төлөвилелер хандырып турар. СЭКП ТК-ның декабрь Плену-мунун шийтпириниң сугаар химия үлетпүрү оңа шапкыны-биле хөг-жүр. Ол чорук көдээ ажыл-агыйын дүргө хөгжүдүрүн болгаш чонун амьдырал дениелин улам ийи бедилеринге база чуртталга байдалын экижидерине дуузалар.

1964 чылда көдээ ажыл-агыйын амьдыларынга 5.767, 6 миллион рубльди, оон иштинде бюджетте 3.324,5 миллион рубльди үндүрүп бээрин көрүп турар. 1963 чылдын-биле деншөргө бюджеттин бо дө-вөвилерди 14,2 хуу көвүдөр. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун шийт-пиринде дүштүр сугат тудуун болгаш мелоративтиң амьдыларын хөгжүдүрүн чарыгдалар улус-биле өзүп турар.

1964—1965 чылдарда чуртталга тудуунга чарыгдалар 4.456 миллион рубль түнге көрдүгөн. Моң-биле чегелештир будургаларын төндү-чүктөн хөргөндүрүн күсөдирин-биле чуртталга бажынарын тудуун улуг хемчөлдөргө чорудары планна-тын. Кооператив тудуу база кал-бак хемчөлдөргө чоруттуран.

1964 чылда бюджет талазы-биле социал-култура хемчеглерге дө-вөвилердин 13.849 миллион рубль түнге айтып турар. Бо болза 1963 чылдан 478 миллион рубль чымдык болуп дээрин ол. 1965 чылда бо чарыгдалар 14.595 миллион рубль чедир көвүдөр болгаш 1964 чылдан 5,4 хуу хей болган турар. Социал-култура хемчеглерин акша-ландырына үндүрүп берген хөргө-ндүрүн барык чарык кезини чы-рымышыкына кирип турар.

Эртемни хөгжүдүрүн, калык кам-галаанын, школа назымын четтөөн уругтарын албан черлерин чарыгдаларына база хей дөвөвиле-дерин үндүрүп берип турар.

1964 чылда күрүне пенсияларын, пособилерин төлөвилерин, социал-хандырылгага 4.650 миллион рубль азы бо чымдыктын 9 хуу хей хөргөндүр чарыгдалыган турар.

1964 чылда күрүне өргөлдүрүн органдарын болгаш сүд органдарын

чырык чарыгдаларына 448,2 миллион рубльди азы 1963 чылдын планында 7,3 миллион рубль эвөзү кылдыр үндүрүп берген.

Оон дараазында И. И. Фадеев РСФСР-ниң автономтук республика-ларын, крайларын болгаш об-ластарын, Москва болгаш Ленин-град хоорайларын боджедериниң дугайын дынаткан.

1964—1965 чылдарда РСФСР-ниң Күрүне боджединиң төлөвилени-биле кады 1962 чылда РСФСР-ниң Күрүне боджединиң күсөдөзүнүн дугайында өткөтү Россия Федерациязынын Дээди Сөвединге көрдүрүп болгаш бадылаары-биле кирип турар. 1962 чылда бюджетти орулгалар талазы-биле 100,9 хуу болгаш чарыгдалар талазы-биле 100,5 хуу күсөдирин өткөткөн турар.

Оон дараазында хуралга РСФСР-ниң Дээди Сөвединиң Бюджет комис-сиязынын даргазы депутат И. В. Кименно эдерин илеткел кылган. Бюджет комиссиясы 1964—1965 чылдарда РСФСР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүн Күрүне пла-нын хынал көргөн болгаш чымдык амьдыларын барыдаллаш, ону хуу-суз алырын саналдап турар дээр-ин ол дынаткан.

РСФСР-ниң Күрүне боджедин бады-лаар деп саналды Бюджет комис-сиясы база кирген.

Партиянын Москва хоорай коми-тетиниң секретары депутат А. Е. Би-рюков бир дугаарында санал берген. Москва край партияга болгаш ча-кака берген сөзүн бадыткап дээр-ин ол чугаалаан. Бо чымдык наймыс-лаадын үлетпүрү чеди чылдын төң-дүздө контроль чургайлар-биле доозааттыган нияти продукциянын будургулугун болгаш куш-ажыл-агыйын будургулугун дениелин чеди-лип алган. Декабрь 24-те Москва-нын үлетпүрү нияти продукцияны будур-гуп болгаш продукцияны чугула херектелерин талазы-биле 1963 чылдын планын күсөдирин.

Хоорай ажыл-агыйын хөгжүдүр талазы-биле хей күчүлөр кылдыган. Чуртталга бажынарын, школаларын, уругтар албан черлеринин, эм-белдерин болгаш култура-амьды-лардын өске-даа объектилерин тудууну күрүне планын хуусаа бетинде күсөдирин москвалык хойду хойду болуп берген. 1980 чылга чедир Москва хөгжүдүрүнүн чигине планынын техника-экономикти үндөзүнүн чазакка бадылаары-биле бо чымдык кирген.

Сессияга көрдүрери-биле кирген ийи чылдарда республиканын улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүнүн планын болгаш бюджетин бадылаар деп саналды депутат кирген. Наймысала-дык ажыкчы чоннары коммунизмин материал-техникти баазанын тургу-зырына төлөптин салымшыкын кирип дээрин бүгү-ле күштерин садыр дээрин ол бүтүрктен.

Ажыкчы чоннар, депутаттарын Красснояр край (көдээ) Сөвединиң күсөдүрүн дараазы И. Т. Трубин-ниң ажык улуг ужура-дузай болу-дун саналына делегалээн.

Бо чымдык Краснояр крайга та-раа болгаш тараа-бобы култура-ларын 1,8 миллион гектаг шөлү-дүн та бургузун 26,4 центнер тараа адынган. Ам, химия үлетпүрү минералдык чедишкелдерин будур-гун дүргө көвүдирин турар үдө, дүштүтү улам ийи шыгымын кү-дүрүнүн күчүлүгү чекселерин азыр бис. Краснояр крайын бадылапты минералдык чедишкелдер чарыг чагай дүштүтү берип турар. Чоокку чыл-дарга край күрүнеге 400—450 мил-лион буд тарааны садыр, гектар буд-рузундан 40—50 центнер тарааны алып ужураг. Садынган сорулга-нын боттуун бистин саналгаларымыс бадыткап турар дээрин депутат дем-делгээн.

Экономиканын өздөзүн-биле кады ажыкчы чоннарын чагай чоруу наймыш чокка бедик, оларын орулгалары өзүп турар деп, эш Тру-бин ийи чылдарда херек

Шак ынчаар чугаалажыр болгаш эки ажилдаар-даа ужурулг

Тес-Хем районун мурнакчы малчынарнын чөвүлел хуралындан

Тес-Хем—республикада мал ажыды колдоон районунун бирөөсү. Мында колхозтарын болгаш совхозтун орунлашканы 80—90 хуузу мал ажылындан кирип турар. Колхоз-совхоз бугурулг аргеделинин деңгээлинде чер базар малдын 60 аягы хуузу бо районда туруп турар. Ол аргеделин бугу ажал-агыйларыннан чөвүлел күүсеткен сатын деп планнаан ээдинин 72 хуузу, сүдүнүн 68,2 дүгүнүн 69 хуузу Тес-Хем районда болган.

Ук районун малчынары бо чылым мал ажылынын продуктуларын бугурулг болгаш кургунге сазар таласы-биле хуурагезин хуураа белетке чедиктинин күүсеткен. «Он бир ай иштинде кургунге ээт сазарын чыгашканы 100 хуу, сүтү —108,3 дүгү—107,4 хуу күүсеткен бис деп, боттарынын декабрь 20-де болган чөвүлел хуралына Тес-Хемин мурнакчы малчынары чоругарал-биле түндүк чугаалашкан. Эрткен чылым берге кыштагашканынын союнда, ол дөргө чүтүктүгү күш-ажылынын түндүк болган.

Шак илди чөвүлел хуралды чымылдырып, аял бо ажал-агый чылынын түндүктерин чугаалажыры, чеди чылым алдыг чымында—1964 чылда күүседир ажалдарын тодарып алары чугула-дыр дөргөн Тес-Хемин кедээ партоку болгаш колхоз-совхоз бугурулг аргедели шын-даа шийирткен.

Ол чөвүлел хуралды ажалына киришин дөргө чалаткан мурнакчылар ыраак Тер-Хаден, Нарыннын малчынарында, Тестид О. Шынаан дээр бригадалардан болгаш фермалардан, бугу-ле ажал-агыйлардан чогуур үзүндө чыгып келтилен.

Бо чөвүлел хуралды канчаар органиастап эрттер чогуура дөргөн бугурулг сумелени, планнаан турган. Баштайгы шактарда, сүт-баран фермаларында келген малчынары «Чодураа» колхозтун Хараал-Тейде коммунист күш-ажыл фермалынын мурнакчы дуржулашканын таптырар, а хойжу төлөөлөр «Тес-Хем» совхозтун Узун-Кыяжы бригадалык чарыгалы № 1 хойжу бригадалык хураганнары сакманын арга-биле канчаар доруктуруп турары көргүзөр деп планнаан. Ол айттышкан хемчегер план өзүгар күүсеттинген.

Хойжу бригадалык бригадир эш Карма болуга келген аалчынары эки белеткедир хуурап алган. Экскурвантыр өсөлгү машиналардан дүжү турар арамында, — шунту аалчылар, кымыл булугче!— дөргөн дырналган. Олче көрүскөсө, баштайгы машинанын үзүшү шимделеге бажычче шунтуу бажыттылар.

Шунтуусу чымыл келивиси. Киж бугуру кымыл булузунун иштин соңууга көрүп оларуры иден. Оон иштин дозун, плакат, диаграммалар, чеди чөвүлел-биле шимделген дээр! Шымылгы, улуг-улуг етолдар тургусулап каан. Патефон болгаш эске-даа ойнаар херекселдер бар. Хойжу бригадалык ажал-агый чедишкенин чымыл чыме етүшкүнү көргүскөн диаграмманы чураш, амы каан.

— Бригада төвүнүн кымыл булузуну кайы хире-дир монар, чаа?— деп, партоком секретары эш Кызыл-оол чымылгандардан айтырарга, — чымыл-ла тергив-дир — деп, Эрэндин келген малчынарынын бирөөн ол-ла дорган чугаалай-дыр. Узус ирт кылдыр катыршкан болгаш хөгүтү чугаа-соот болган. Орукка допун келген эштерге ол дөргөндө чымын шаш алары база-ла чугула айтыры болуп турганы ол харымдан билине берген. Инчаарга эш Карма мааза баа чапкан мшкаш чүг ала...

Семинарны чөвүлел хуралдын планын өзүгар бригадир эш Кармаа сөс берген. Ол бодунун бот-оруга-чарыгалыг хойжу бригадалыкын тургустуну келгенин допчу төвүгүн болгаш ажалынын дуржулашканын күзөлдүн-биле чугаалаан.

— 1961 чылда сес ажалдар кижидир, дөргө өргөдөн үлөшкөтүнүн тургустунан бригада-ла болгай. 1200 хойлук турдуусу. Ажал-агыйымы өзүп турар. Бо чымыл хөрүсү саны 5400 четкен. Ам 3849 хой бар. Чымылынын дужаалкан бис. 20 ажалдар кижидир 10 өргөлдө апардымыс. Бот-оруга-чарыгалыг деп шилдегиди аргаше шилден чорук болза киж бугурузуну ажалга харым-салгамы болгаш соңуугурамын бедидин турар. Хойжу бугуруу планын, Бригада бугурулг болгаш сак-хө планын күзөлдүн турар. Бо таласы-биле Тыва АССР-нин Людс Советинин депутат Демирба Доржууну бригадалы-биле социалист чарыштыгы бис. Ук бригаданы бо чымын чарышка тилевиленс. Эрткен чымыл калды-берге кыжындан чогуур

түндүкүндү үндүргөш, бо чымын 54 тонна ситенин, 40 тонна саванын болгаш 834 тонна сиюсту бодуустун күжүрү-биле белетке алган бис. Чаа, 1964 чылда хой санындан 2,9 кг дүк, чүс хойдан-на 97 хураган дөргө демисежип турар бис. Ону чедишкенин күүседир— кыштагашканынын үлөгерип чорударындан шаштырар. Ам байдалымыс черде эки-дир. Чер оларын ажаллашканын, мал ченин камнып, нормалы чарыгалды тур бис.

Бригадирин чугаалык бугу олурушканын үзүгү ичкөнгөй-биле дыннан болгаш аял соңуугурадыг айтырмаларын салып, оон чогуур харымны ал тургулаан.

Эш Карма хураганнары сакманын арга-биле доруктуруп өстүрүп турарын дугайын кажааларын оргидир кылашкан турган, тайылырлардан берген. Илангыя хойну төрдүк чымыл температуралыг кажааны (хураган аял 1—6 чедир хонук тувар), оон союнда өзүмүнүн оон хонук санында-ла хураганнарын шилчип бар чоругуу араалыктерин болгаш огулу хозор хойну хураган-биле калы аңгылап тургуура калекаларын, мал ченин хорамча чокка ажаллашканын таарымчалыг кылдыр кылашкан корушканын бригадир аалчыларга көргүзүп, тайылырлардан берген. Эш Карманын бо бригадалык хойну оолдашканын январьнын 15-те эгелей бөрү. Хойлары 10—15 хонук санында оочурлай төрүтү кылдыр тарып боозаткан. Ол чорук чаш малды чидир чокка ажаап ал четтеринге дык таарымчалыг.

Узегерип ажалды кылгаш, ону бугу-нитиге пропагандалап турар шак илди аалдыгы мурнакчыларнын саны улам-на өзөрин семнардын киржикчилери күзөш. Чер-чедир ажал-херекти байдалын чугаалажыры олар партокомун хураалары зыгына көп тургүзүлөөр. Тес-Хемин колхоз-совхоз бугурулг аргеделин начальнигинин мал ажылы харыман турар ораалачымы эш Бичимкин чөвүлел хуралга допчу-даа болза, тодаргай, ханы аналитиг илеткеди кымыл берген.

Савал-оол солчушкуну-даа дайымчы байдалга өрткен. Районда чымыл канчаар ажалдаанын харым мааза тодаргай чугаалашкан, 1963 чылдын мурнакчыларындан хөй кижини шынаан-даа.

Анык инектер калдычымы Чымыл Ничин инек бугурулг дун-хунде ортумаа-биле 1112 грамм немелде деңгээлге семирткенин чеди алганы дээр, хойжулар Донду Кург, Самба Санаа, Иван Данырын, Дамын-Сөгүр, Сергей Алдын-оол олар чүс хойдан-на 100—103 хураганны өстүргөн дээр, саванчылар өнер Шоотур, Чооду Браат, Дандын Дажы, Сырат Берей-оол, М. Димчимаа олар инек бугурулг ортумаа-биле 1000—1300 кг сүт сатканы дээр, Седип Сагаачы, Хады-Уч, Серен Эрес-оол хөй санындан 2,5—3 кг дүктү кылган дээр, Васильи Дага, Шамит Шугур хову ажалына мурнакчы болгаш дээр илеткеге она мактады алгылаан.

Ичкөндө-даа бугу-ле чүве эки, а багай чүве чок деп мааза кым-даа чугаалаан. Харын четтерини илеткедирин, ол четтерини чаа, 1964 чылда бодурулгын дугайында күзө-чүткүл мааза илереп турган.

Районда малдын баш савын өстүрерини планын күүсеттинмей турар. Мыйыстыг бода малды өстүрерин чүгө 72 хуу, оон иштинде төрүт инекти—75-ле хуу күүсеткен. Чүс гектар ажалладыг черге онааштыр мыйыстыг бода мал 2-ле, инек 0,7, хөй болгаш өшкү 21-ле баш бооп турар. Ол-ла хемчегерге продукт бүтүрер дика чавыс: ээт—3,4, сүт—2,1, дүк—0,4 центнер болган.

Кыштагашканынын байдалы дыкка четпес. Чымыл кажааны чок, чадагай черде кылашканын турар мааза-ам-даа хөй. Илангыя «Чодураа» колхозта Лайдоо, Алдыма оларын хойлары, Дүктү-оолдун модургалары, «Тес-Хем» совхозта

ПЛАНЫН АЖЫР КҮҮСЕТКЕН

Чыраа-Бажы рабкооптун ажалын партия, советтин удурут ажалдарына хөй чылдарда ажалдан келген эш М. Доржу башкарып турар. Ол сөшү ажалын бедидин удурут, ажалдакчыларын ортузунга кижидилде ажалын сөлдү үде элени эжиткенин. Оон түндүкүндө рабкооп чеди чымыл, бешик чымылын баран саарылганынын планын хуураа белетке, декабрь 15-те 109,8 хуу, белеткедир таласы-биле 200 хуу кылдыр күүсеткелен.

И. ТОРЖУ.

Лойгу-Шаралтын инектери кажаа чедишкенин бергелеп тувар.

Районун ажал-агыйларында бугу малдын 90 аягы хуузу ситени-биле хандырткан. Шыктым ченин чүгө 64 хуузу белеткедир. Илди турбугу-ле мал ченин камнаалары дыкка четпес. Ленин аттыг, «Чодураа» колхозторда чадагай ситенинери мал чаа базын чип турар фактылар-биле канча өтөжир?

Ноябрьнын 1-ге чедир районда 16604 баш мал өлгөн. Оон 53,5 хуузу хөй, өшкү, өлүп хоран чүс баш малдын-на 54-тү анай, хураган, 61-и бызалар болган. Төрүтүнө чогуур чаш малды чүгө 30 хуузуна чедир чымыл кажаа бар. Инчаарга өскөдөр кажа ажаап дорук турары?! Мындыг байдалды турган, бугу төрүтүрер чаш малды менди ажаап алыр бис деп черге канча илетке болуру?

— Шак илди ажал-агыйымы өзө чоруктан дык улуг тогаралга таарымчалыг турар бис. Өлүп хоран малдын деңгээл ортумаа-биле 678 тонна ээт деп санаарга, 470,600 рубльден ук районун ажал-агыйлары когаран-дыр—деп, илеткеди санап көргүскөн.

Он ады чыл дургузунда хөй казырп келген Самба Санаа «Тес-Хем» совхозтун малчынарынын мурнулдан чүве чугаалаш, районун мал ажылында четтерини чаладырынын, мал ажылынын продуктуларын бедидирини бүтү-ле аргалары болгаш хураалары бар дөргөн болууну ажалынын дуржулашканын көргүскөн.

— Чыл бүрдө-ле 300—400 баш чаш хураганны менди ажаап ал, доруктуруп келдим. Бо чымыл 349 хойдан 366 хураган алдым. Хөй бугурулгден 2,450 кг дүктү кыргандым. Эки түндөк черде чеди алдылар боор-дур. Чүгө кызымаккай болгаш ажал-херекти билир-биле ажалдар херек. Чеди чымыл ам эгелээр алды чымында чүс хойдан-на 110 хураган, хөй бугурулгден 2,5—3 кг дүк дөргө демисежип мен. Шунтуусу социалист чарыштыг, чүтүктүгү ажалдаалар, эштер!—деп, малчынары ол сөрүк кирип чугаалаан.

Оон кийгырынын малчынарынын арамында «Чодураа» колхозтун сургалгы хойжуу Иван Данырын ол-ла доран харымла болгаш,—мен силер-биле чарып көрөй: чүс хойдан алыр хураганнын савын 100-тен черде кудулашкан, бир хойдан-на 3,5 килограммдан өзөш өзөс дүктү кыргып алдым хуураалым—деп, ол база-ла илдин чугаалаан.

Шолбанарын баштай баскан илди-биле чоругурун, түс-түс малчынары, бригадалар, фермалар, совхоз, колхозтар арамында социалист чарышты калбартыры чөвүлел хурал шийирткен. 1964 чылда чүс баш төрүт малдан-на 90-дан күдө өзөш хураганны, 85-тен өзөш өзөс бязымы алыр, инек бугурулгден 1200 килограммдан өзөш сүтү, хөй санындан 2,1 кг дүктү алыр деп нити социалист хуураалык районун малчынары алган.

— Районун кедээ ажал-агыйынын ажал-ишчилеринин социалист хуураалыктын күүседирине комсомолчулар болгаш аныктар күш-ажылы салымшыкын кириер. Олар 25 муң чаш анай, хураганны, 150 иви анайларын камгалал алыр болгаш доруктуруп, бугу кукуруузынын тарып өстүрер, кургунге 5000 рубльдин өлүгү дужаар—деп, районун ВЛКСМ комитетинин секретары эш Серээдар бадтылап чугаалаан.

Мааза савал берген киж бугурулг чугаалы чаа, 1964 чылда ажал-агыйы соругаларын канча-ла чедишкенин күүседирине бир өп-сеткилдиги уланган. Тес-Хемчилер чеди чымыл алдыгы чымында күргө мурнуна хуураалыктын база-ла эрестиг күүседир шылдар дөргөн чугаалажышыкынын сөс бугуру херечилеп турган.

М. КАРА-ТОННУГ, (Шымын) тускай корр.)

ЭКИ САДЫГЖЫЛАРЫВИС

«УТКА 25 чылы» совхозтун Арыскан салбырында рабкооптун № 6 магазинде садыгжылар Анна Жулдина биле Дмитрий Жулин олар чөвүн хергелегерин хандырынын эки-хидер дөргө кымыл ажалдан турарлар. Салбырынды ырак одаларында малчынарына бараанынын олар үргүлчү чедирин, чонун чыгыла-жыны чогуур үзүндө күүсеттишкан, бараан саарылганынын планын аял санында ажыр күүседип келген. Мурнакчы садыгжыларынын аттары ам совхозтун хүндүлөл самбырашкандар.

Пленумун шийтирлеринге сөрүк кирген ажалындан болгаш колхозчулар моон сонгар оон-да хөй продукциянын бугурулгын шийтирлеп турар дугайын савал берген өсө эштер тода чугаалааннар. Семинарын киржикчилери арга-дурмулганын база солушканнар. Д. АРАКЧАА.

Совет профэвилелдеринин ажылынын дайынчы программы

ВЦСПС-тин пленумундан

МОСКВА (СӨТА-нын корр.). ВЦСПС-тин II пленуму Эвилелдер бажынынын колхозналыг залына ийи хүн дургузунда үргүлчүлөп келген. «Химия доруктуруп дүргөн хөгүдөр — кедээ ажал-агый бугурулгын көдүрерин болгаш улустун чаагай чоругуну өздөстөрини эч чугула чүтүл» деп, СЭП ТК-нын декабрь Пленумунун доктаалы-биле холбаштыр профэвилелдеринин соругаларын пленумун киржикчилери бугу таласы-биле, ажал-херекчи өзү-биле чугаалажы көргөн.

Партиянын ажалдан кылганы, химия индустриянын дүргөн хөгүдөрүн аажок улуг программаны совет кижилер чыгыс өп-сеткил-биле чүдүлдүтүп көргөн. Бугу ажал-чорудулазы киж дугайында савын салымшыкыны-биле синиккен Коммунист партиянын мерген улаанын болгаш чүвени алдым бодалар Ленинни политикалык ботталымшыкынын ажалдык чонор ол программандан көрүп турар. Яны-бүрү республикаларын, чуртун крайларынын болгаш областтарын планума савал берген төлөөкчилери ол дугайын чугаалап турар. Ораторлар ВЦСПС-тин даргазы В. В. Гришинин илеткенин чугаалажы көрүшканын, химия индустрия улам ийи хөгүдөр таласы-биле партиянын болгаш чаактык шийтирлерин чедишкенин күүседир дөргө демиселде профэвилел органиасталары боттуг салымшыкын кирип турарлар деп демелгеленер. Украин республиканын профэвилелдер чөвүлелин даргазы В. К. Клименко, Москва хоарайнын профэвилелдер чөвүлелин даргазы В.И. Крестьянинов, Белорус республиканын профэвилелдер чөвүлелин даргазы И. Н. Макаровтун болгаш өскөдөрүн-даа савалдары ол ажал-чорудулазын анализтерине холбашкан. Украинада колхозтар болгаш совхозтар шолкарларын дөргө ажал-агыйын 40 муңдан өзөш өзөс ажалдакчыларын агрохимиянын болгаш сугаттыгы чер ажалынын үндөшкөдөрүн өөрдирин төлөвилеп деп, эш Клименко дыннаткан. Ол чугула херекке профэвилел органиасталары илеткейлиг кирип турар.

Химия бугурулгелерин дөргөдирин болгаш чаарты тургуурамын

планнаанын күүседир дөргө тудугуларын чарыжы, а ол ышкаш продукция бугурулгун дүргөдир дөргө химия заводтарынын коллективтеринин чарыж калбарып чоруктан профэвилелдеринин ажал-чорудулазын пленумга чогуучыгы деп үнөшөн.

Оон-биле чегелештир хөй-хөй профэвилел органиасталарын ажалында боттуг четтестер бар деп, пленумун киржикчилери чугаалап турган.

Химия продукциянын бугурулгун дүргөдирине ажалдык чоннары мобилиастаар таласы-биле бугу чүдүдөр ам-даа ыракта чедир кылдырмай турар. Машина тудууну ажалчынарынын профэвилелин чамдык комитеттери болгаш профэвилел чөвүлелери химия үлөштүргө хергелээр машиналарын болгаш дөргөдир чөвүлелери чогуур өйүндө болгаш бешик шынарлыг кылдыр белеткээр дөргө чарышты кошкандыг турар. Эртөм-шиччилер болгаш төлөвилел институттарынын ажалын эл-жидерине профэвилел органиасталарын салдары ам-даа четпес болту турар.

В. В. Гришинин илеткенин чугаалажы көрүнгө: Ортаагы Урал совхозууну даргазы В. В. Кротов, Ярославтун дугуй заводун электичи П. С. Гунин, Тес-таавы болгаш чик үлөштүргүн ажалчынарынын профэвилелин ТК-нын даргазы М. А. Колбецкая, Ортаагы Уралдын чедир элдилер заводун ажалчыны А. Г. Федорилева, ССР-нин Курландын даргазынын ораалачыны Н. А. Тихонов, Волганын химкомбинатынын монтажчыны Н. В. Суров, Ростов областа «Пимлянский» совхозтун директору А. Ф. Морозов болгаш өскөдөрү-даа киришкен.

СЭП ТК-нын декабрь Пленумунга эш И. С. Хрущевтун илеткенинде болган түндөк сөздө тайылырлатканын ажалдарын программанын, пленумун материалдарын болгаш шийтирлерин ВЦСПС-тин пленуму бугуру-биле чүдүлдүг деп көргөн болгаш оларын хажык чок удурутла кылдыр күүседирине-биле хуурап алган.

ОНЗА ЧУГУЛА ТУДУГДАН МЕДЭЭЛЕР

Алдын үжүни шыгжаан тейде

Рудник. Дал душ. Даг-дугу чымыр ажалчынары тарай бергенер. Тыванын аалын үжүни шыгжаан тейдин чүт-чүтүндө кымыл туктар хөлдөбөйнип турар. Частышкынын кылдыр дөргөндө медээс ол-дур. Чааа текшикчиер Федор Бендик, Владимир Карашаников үткен каан шуурлар-же аманиттерин уруп, чымылдары бистанарын оварымчалыг сүп, оон соон дарый үрүкк даштарын довуракты ургаш, узун ыш-биле тырып турар. Бо олардын ажалын хайтаргап тургаш, оларын шыдачын, боттарын туттунуп билирин кайтай бөр сен.

Октан каан шуурларын бирээсинден өскөкөчө аваанын шилчип, шуурларын уштарын дөргөдирин кымылшкып, чаштыр черге доранан караш дээрлер. Оларын шим-чүшкенин дүргөн-даа, ылангыяда-ла, Ичкөндө аргакко. Чангыс ирүтү, харын-даа секунд иштинде соора савал, шуншен бөдүр болза, амы-тынын ишканын чадавас.

Частышкынар узаштыр-улаштыр диниретиле берилген союнда, бугулаан роролар кизиртежин төктүп батканын турарлар. Оларын хөй кежи—арыг даг-дугу. Руда чымыр бригадаларын бирээсин—Саянов Даванын.

Бригадада сес киж бис бар. Олар эйнайралдыг, чангыс өп-сеткилдиг ажалдап турар. Коллектив даанган онаалгазын, айлан алыр ажыр күүседир.

М. БАЙЫР-ООЛ.

Чангыс күзел-сорук

Төрөөн чуртка хөй болган эки шынарлыг даг-дугу бөр — бистин кол-ла соругалымыс илди. Ак-Довурактын төттүмөс байлаан узус ажал-агыйына бараан болдулар херекке бистин руда аргылар бригадалык кижигерини боттарынын күш-ажылы чүлүн база-ла кирип турарлар.

Мен Тыванын аар үлөштүргүн баштайгыны — Ак-Довуракка 1962 чылда эки-турам-биле ажалдаар дөргө келген мен. Инчаарда бистин турган чаа органиасталыкын турган болган аял чүгө 20 кижиге турган. Ичкөн күш-ажылдык бугурулгуну чавыс, колдуунда дык хөй ажалдарын хол-биле кылган турган. Ам руда аргылар ажалчылар 220 киж чөткен болгаш чамдык ажалдар механизматтыганын. Чааа тешир, руда илгар, аргылар ажалдарга техниканын дугааны үнөшөп четпес болган.

Мөң бригадам руда аргылаарынын бугурулгө даалгазын бо чымыл июльдун 1-ден бөр доктаамал ажыр күүседип келген. Бир ажалчына

Д. КИЗЭН, бригадир.

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙНЫН АЖЫЛ-ИШЧИЛЕРИНДЕ

Көдээ ажал-агый продуктуларынын күрүнеге садып алышканынын чоруп турары (1963 чылдын декабрь 20-де, хуу-биле)

Районнар болгаш ажал-агыйлар	СҮТ	ЭТ	ДҮК
Барыын-Хемчик	106,2	101,9	84,6
Чөөн-Хемчик	102,3	112,3	100,0
Улуг-Хем	88,8	94,5	92,0
Чөөн-Хемчин эргелел	97,5	102,6	92,0
Каа-Хем	107,6	101,8	100,0
Тожу	105,5	108,9	105,6
Танды	97,7	100,4	91,3
Бий-Хем	87,3	98,0	96,7
Танды эргелел	96,6	100,3	91,3
Өвүр	113,8	101,2	84,2
Тес-Хем	108,3	100,9	107,5
Тес-Хем эргелел	110,2	101,1	100,1
СОВХОЗТАР:			
«Көк-Тей»	142,8	107,4	—
«Тес-Хем»	122,7	99,7	112,6
«Сүт-Хал»	109,3	103,8	100,0
«Барлык»	104,9	70,2	72,1
Дуржулга станция	103,7	103,9	100,3
«Тилелге»	101,1	98,2	103,3
«Чыраа-Бажы»	100,5	100,4	92,7
«Улуг-Хая»	99,4	72,8	94,8
«Шекпээр»	98,1	104,7	74,6
«Найрал»	95,0	80,0	89,5
«Элегес»	94,1	104,1	87,7
«Межегей»	90,3	106,1	93,7
«УТКА 25 чылы»	85,4	96,0	93,1
«Төз»	77,6	101,6	89,4
«Өкө»	73,5	103,9	79,8

1962 чылдын бо-ла үзүндө республика күрүнеге продуктулар садыры: сүтү—103,1, ээтти—97,5, дүктү—103,2 хуу күүсеткен турган болза, ам сүтү—98,3, ээтти—101,5 болгаш дүктү—94,7 хуу күүсеткен.

Республикада тракторлар септелгезинин чоруп турары (1963 чылдын декабрь 20-де)

Районнар болгаш ажал-агыйлар	IV квартал планын күүсеткен хуузу	Чыраа-Бажы
Чөөн-Хемчик	121,3	183,3
Барыын-Хемчик	82,7	180,0

ПОЛИТӨӨРЕДИЛАГЕНИН ШЫНАРЫН БЕДИДЕР

Бүгү аргалар бар

Хоорайнын партия чырымдышкынын четкини бо өөредилге чыныга белеткелер СЭКП ТК-нын июнь Пленумунун шийтпирлерин күтүүдө дөш демселди ала-биле чоруттунган. Хоорайнын ажал-ишчилери политиктиг билгилери чеди алыр дөш аажок идекпейлг апарганы бо чыгы өөредилге четкин болгаш оң четкелешкени көргүзүп турар. Марксист-ленинчи билгилери шийтпирлер алырынч денинчи университетиде хай сангын кижилер өөренип турар. Янзы-бүрү хевирин белгилери болгаш семинарлары база азылган турар.

Коммунизмдин материал-техниктиг баазын тургузуу турар амыга үдө политиктиг өөредилге-биле экономика-техниктиг өөредилгени дүшүртүрү чугула дээрин ТК-нын июнь Пленумун доктаалында демделген. Мону барымдаалааш, хоорайнын партия организацианын экономиктиг өөредилгеге чугула кичөөнгейи салган. Бо өөредилге чыныга хоорайда экономиканын 53 эге школалары, тодаргай экономиканын 20 белгилери, 29 коммунисттик ктш-ажык школалары ажалдан турар. Оон аылга, респондент чанында текниктиг депшилгенин университетин хай-ийитчи кирялге-биле организастааш. Марксист-ленинчиин кезээки университетиде экономиктиг факультетти үдөтүр, транспорт, тулуг сабырлардыг кылдыр ажиткан. Бот-өөредилге, семинар дөш ышкыш политичырымдышкынын мындг аргалары эртен чылан дыка калбарган.

Партия организациаларынын кол вургууу партия чырымдышкынын четкелери ТК-нын июнь Пленумун шийтпирлерин дүшүртү чоруткан. Чижээ, даарында комбинадында коммунисттик кыш-ажыктын 4 школаларын тургускаш, оон удурутунга мастерлерин хаара туткан. Бирге чык АТБ-ынга эртен чыкын чыгы чангыс белгүм турган болза, бо чынын экономиктиг 7 эге школаларын иинде немей организастааш.

Политичырымдышкынын четкини белеткел, оон өөредилгенин эгелди алыр дээр ажал-херектиг эгези-дир. Ычаарга кол чуре дээр а өөредилге кайы чуре организастыг чоруп турары, парторганизациалар оон катпар удурутунга дээринде хамаарып, хоорайда тулугтуган белгилерин, семинарларын хойу кичөөлери чоруп өвүнде беким шарылар эрттирп турар. Ылаңгы маана Каложный, Ишоников, Воронов, Мамонан, Ананын, Голубев болгаш өске-даа чамдык дуржуулар пропагандаларын удурткан белгүм-дөрүлгелерде-даа, колхоз, совхозтарда-даа, албан организациа чөрлеринде-даа политиктиг өөредилге киян түтүктөрү турары белгиленип. Ычаарга Улуг-Хем районун «Х Улуг Хурал» колхозунда политиктиг өөредилгенин амыг байдалын ап көөргө, мырнай кижилер кай-гай бээр.

Политөөредилгени доктаамал беким деленде тургузар дөш тургучу кичөөнгей салып турар партия организациалары хай болуп турар. Чижээ, Улуг-Хем ышк ажал-агы үдөтүрүндө, электростанцияда, кинопрокатта болгаш өске-даа хай парторганизациалар өөредилгенин чоруп турарынын байдалын парторганизациалар, партия хурдаларына чугулаажап, четкестерин чайладыр хемчегелерин баш удуур ап турар. Ындык коллективтерде политөөредилгенин делени беким болуп турары маргыш чок.

Партия чырымдышкынын организастаары болгаш удурутунга экижиде дугайында ТК-нын июнь Пленумунун негелдеринин күөсеттерин турар партия организациалары, пропагандистер хоорайда ам-даа бар. Хлеб заводунда, эът комбинадында, музыка училищесинде, «Тыва тулуг» трезинде, тузубу заводунда болгаш өске-даа чамдык коллективтерде политөөредилге барып сандалап турла, ол чөрлерде парторганизациалар кайды-даа хемчөг албайн турар. Чамдык пропагандистер боттарынын худалгезин мырнай күөсеттерин турар таварылгалар бөзөн бар. Чижээ, пропагандист эштер Ушаков (көздө ажал-агым продуктуларынын бүдүртүлгө болгаш белеткелдер министрствозунда), Набоков («Тыва тулуг» трезинде), Хромкина (мал семиртиле трезинде), Петенев (тузубу заводунда), Шмитт (шассажирлер АТК-зы), Маркин (эът комбинадында), Полюмский («Кызыл-тулуг») олардын удурткан белгилерин мынчага чеди чангыс-даа кичөөл эрттирбөн болуп турар.

Күрүнө банкынын республика конторасында политиктиг өөредилгенин үш белгилери доктаамал ажаллап турар. Ол коллективтин амыл-дакчыларынын 70 ажыг хуузу политиктиг чырымдышкында хаара туттунган. Оон арткаары дөшү болгаш тускай ортумак өөредилге чөрлеринде заочно өөренип турарлар.

Банкчыларынын өөренип турары политбөлүмгө кичөөлдерин дуржуулап хуочун пропагандистер А. П. Полчанов, Е. Ф. Каложный олар солун болгаш беким деленде эрттирп турарлар. Ында сан-хөөнүн толаргай экономикаынын белгүмүнө «кассанын экономиктиг чорудулаары» деп чугула болгаш солун теманы пропагандист А. П. Жулева башкылап турар.

Бүгү белгүмгө өөредилге организастыг, солун болгаш коллективтиг ажалдакчыларынын ажал-херө-биле сырып холбаалыг эртин турар.

ЧУРУНГА: Сан-хөөнүн тодаргай экономикаынын өөренип белгүмүн кичөөлүн пропагандист Е. Ф. Каложныйн эрттирп турары.

Фото В. ЛУТКОВУУ.

Салбырда партия өөредилгези

«Шекпээр» совхозтун Аянтыг салбырныда политиктиг өөредилге октабур 15-те эгелген.

Партия эге организацианын чыныгында партия төөгүзү, тодаргай экономика өөренип белгүмгө, коммунисттик кичөөлгө школаны доктаамал ажаллап турар. Ол белгүмгө шүптү 60 ажыг кижилер хаара туттунган, бо дээрге мурнуку чылдардан хай кижилер өөренип турарын херечиле организастааш методика таллазы-биле четкестерин чайладырдында аылга, өөредилгеге хаара туттунмаанарын кайды-бир хевирин өөредилгенин киярип болурунч арзам парторганизациа түрүндө бар.

Партия чырымдышкынын белгүмгө дуржуулап пропагандистер Ондар Сергеев, Кыргыз Маппа, Хомушку Кочаа олар удурутун, кичөөлдерин дынакчыларга соугураганчыг кылдыр эрттирп турар.

Дынакчыларынын иштинде билгил чеди алыр дөш чугуладыр өөренип турар дынакчыларга К. Успар-оол, К. Чаданба, М. Январ-оол, М. Даван, Сенджан олар хамаарып. Оон-биле кады боттарынын политиктиг билгилерин кыспа, кичөөл эштер база бар. Кыспа, М. Сумбу, О. Сундуй, Санди олар белгүмгө чугула аттарын даарылап алгаш, өөренип дугайын тутуп, кичөөлдерге келбейн турарлар. А салбырда партия эге организациа, салбыр эргелгенин кичөөлөр түшү турарлар-биле шынгыч чугулаажап, чөре ычаш, политөөредилгеге болгаш аныктарынч кезээки школадарыг түргүчү кичөөнгей салыры негетинип турар.

М. ЧУЛДУМ.

Өтүр районун Торгалыг, Чаа-Суур суурларга неделанын понедельнык хуру чөре өске хушперден оша хайнымшыкыны. Бо хушперди партия чырымдышкыныга өөредилге хуру кылдыр доктаадыл каан. Ынчангаш колхозчулар, суурларын интеллигентилер политбөлүмгө кичөөлгө кичөөлдерин чеге салып, өлчө баар дөш нем-дөптерин, кыдыраш, карандажын туткан далаштыг чоруп турарлар.

СЭКП ТК-нын июнь Пленумунун өөдүндө политиктиг билгил дөш кичөөлдерин чугулаадыр өскенин бо «Торгалыг» колхозтан бөзөн тодаргай көрүп болза. Ам үдө колхоз дөшкөндө кичөөл ажал-агынын тодаргай экономикаынын, коммунисттик кичөөлгө үдөтүрүндө, агар политиканын, комсомол төөгүзүн белгүмгө, агротехниканын өөредилгени, аныктарынч кезээки школазы ажаллап турар.

Партия чырымдышкыныга өөредилге хурун Чаа-Суурда агар политика белгүмүнүн дынакчылар өскөрдө-даа артык четкилери маанар апарганнар. Чуге дээр, бо белгүмгө кичөөлдер эгелден бээр бүгү өгү дилте хунирнин чангыс-даа халас барбан. Дуржуулагы

пропагандист Семен Мугуревич Таваажан кичөөлдерин солун, амыл-дакчылар дуржуулап кылдыр эрттирп турар. Ол белгүмгө СЭКП ТК-нын июнь Пленумунун материалдарын, Совет чазактын иштики болгаш даштык политика таллазы-биле чугула шийтпирлерин, деленде бо-душкундарын кол-колун беким деленде, амыл-дакчылар холбоштыр эрттирерин. Ол дугайын дынакчылар: «Бис кичөөлдер болгаш семинарларга өөренип турарымыз бүгү айтырылганын чуре арттырбайн, касканан, анализтеп өөренип турар бис» дийип сеткил ханып чугулап турарлар.

Агар политика өөренип ол белгүмгө коммунист болгаш кижигин өскө активтер 20 кижилер өөренип турар. Оларын хай нуруузу № 1 сутбаран фермаынын ажалдакчылары. Дынакчыларынын иштинде кичөөл үдөр, өөредилгеге идекпей чок киржар кижилер чок. Бо дээрге хуочун пропагандисти бөдүнүн ажалына дуржуулап, чүткүлдүн болгаш кичөөлдерин чеге-сеткил болурун партияжы сөзү-биле сорук киярип билгилери херечилеп турар.

С. М. Таваажан чугула дуржуулагы пропагандист деп адаары бөзөн

кызма боор. Ынчангаш оңу бөдүлү-ла бүтү тала-биле суртаалчы дие ажыр-бас. Пропагандисттеринде аылга, ол агитаторлар, лекторлар-даа турар. Эш Таваажанты Чиге-Доргуниун, Көйдү-Бажынын хойжу бригадаларында-даа, суурун бажынырында, кылуунга-даа бо-ла бөсөдө, лекция кыла берген турарын көрүп болур. Ийн-чангыс кижилерин меделеринде эргини артышкынырынын бир ээки-шажын-чүдүлгө удуур пропаганданы ол калбартып, ол темага лекция, бөсөдаларын кылып турар.

— Кичөөлдер дынакчыларга солун, чединип болуу дөш бүгү аргаларын херечилеп турар мен — деп, бөдүнүн дуржуулагы айтырарга, С. М. Таваажан чугулап турар. — Номнарын, солун-сеткүлдерини пропагандист кижилер бүгү ажаллап дээрин чөре билдинтир. Кол чөре өөренип турар теманы, белеткел алган материалдарын республиканын, колхозтун, ферманын амыл-дакчылар-биле холбап турарыны. Оон кийи кичөөл үдөндө чугула пропагандист бөдү чугулап, тайлыбырлап туруп бээр болза, оң ажалынын дөштүн биче боу бээр. Ынчангаш дынакчы бүрүзү бөсөдө киряштирп, өөренип темага амыл-дакчылар чикетер тымар кылдыр даалгаларын берип турар — деп ол чугулаады.

Эш Таваажантын удурутун турар белгүмгө кичөөлдерин делени калдыгы, амыл-дакчылар кайы кире холбошканын дөшүн оон баштап турары № 1 сутбаран фермаынын ажал-херө тодаргай көргүзүп турар. Чаа-Суурда ол ферма саалданы «Селочка» деп саалда тургузуу-биле механизастааш, бот-орулга-чарылга же шилчөө. Чоконт бээр ферма

пагандист кижилер бүгү ажаллап дээрин чөре билдинтир. Кол чөре өөренип турар теманы, белеткел алган материалдарын республиканын, колхозтун, ферманын амыл-дакчылар-биле холбап турарыны. Оон кийи кичөөл үдөндө чугула пропагандист бөдү чугулап, тайлыбырлап туруп бээр болза, оң ажалынын дөштүн биче боу бээр. Ынчангаш дынакчы бүрүзү бөсөдө киряштирп, өөренип темага амыл-дакчылар чикетер тымар кылдыр даалгаларын берип турар — деп ол чугулаады.

Эш Таваажантын удурутун турар белгүмгө кичөөлдерин делени калдыгы, амыл-дакчылар кайы кире холбошканын дөшүн оон баштап турары № 1 сутбаран фермаынын ажал-херө тодаргай көргүзүп турар. Чаа-Суурда ол ферма саалданы «Селочка» деп саалда тургузуу-биле механизастааш, бот-орулга-чарылга же шилчөө. Чоконт бээр ферма

ажыдакчылары коммунисттик күш-ажыкты фермазы деп ат дөш чарыкчы киргенер. Ферманын кышпа белеткел, эки чоруттуганындан кышпагылашканын эки эгелден. Саанчылар боттарыныг бажылаан инктеринден ортумак саалданы эртен чыдан дык бекиткен. Оларын иштинде саанчылар Толшун Чогай-ма, Донга Долума, Сагды Анчы-ма олар оон ай иштинде оон инктер-не № 11075,8838, 8327 килограмм сутту саап алганыр. Ферма төүл-оун, плакаттар болгаш өске-даа кескү агитациа-биле эки дериттинген. Бо бүгү күргөп, бистин хай салгыч пропагандисттерин, агитаторлары, лекторларымыз база-ла Семен Мугуревич Таваажан ышкы кызма ажаллап-лаа турар болгай, олар чөре кире чагай үлүлүн бөдүрүп турарлар-дыр деп, кичөөлгө сеткил ханмас аргажок.

Х. ТОВАРИШАТ.

ЁЗУЛУГ-ЛА СУРТААЛЧЫ

Өтүр районун Торгалыг, Чаа-Суур суурларга неделанын понедельнык хуру чөре өске хушперден оша хайнымшыкыны. Бо хушперди партия чырымдышкыныга өөредилге хуру кылдыр доктаадыл каан. Ынчангаш колхозчулар, суурларын интеллигентилер политбөлүмгө кичөөлгө кичөөлдерин чеге салып, өлчө баар дөш нем-дөптерин, кыдыраш, карандажын туткан далаштыг чоруп турарлар.

СЭКП ТК-нын июнь Пленумунун өөдүндө политиктиг билгил дөш кичөөлдерин чугулаадыр өскенин бо «Торгалыг» колхозтан бөзөн тодаргай көрүп болза. Ам үдө колхоз дөшкөндө кичөөл ажал-агынын тодаргай экономикаынын, коммунисттик кичөөлгө үдөтүрүндө, агар политиканын, комсомол төөгүзүн белгүмгө, агротехниканын өөредилгени, аныктарынч кезээки школазы ажаллап турар.

Партия чырымдышкыныга өөредилге хурун Чаа-Суурда агар политика белгүмүнүн дынакчылар өскөрдө-даа артык четкилери маанар апарганнар. Чуге дээр, бо белгүмгө кичөөлдер эгелден бээр бүгү өгү дилте хунирнин чангыс-даа халас барбан. Дуржуулагы

пропагандист Семен Мугуревич Таваажан кичөөлдерин солун, амыл-дакчылар дуржуулап кылдыр эрттирп турар. Ол белгүмгө СЭКП ТК-нын июнь Пленумунун материалдарын, Совет чазактын иштики болгаш даштык политика таллазы-биле чугула шийтпирлерин, деленде бо-душкундарын кол-колун беким деленде, амыл-дакчылар холбоштыр эрттирерин. Ол дугайын дынакчылар: «Бис кичөөлдер болгаш семинарларга өөренип турарымыз бүгү айтырылганын чуре арттырбайн, касканан, анализтеп өөренип турар бис» дийип сеткил ханып чугулап турарлар.

Агар политика өөренип ол белгүмгө коммунист болгаш кижигин өскө активтер 20 кижилер өөренип турар. Оларын хай нуруузу № 1 сутбаран фермаынын ажалдакчылары. Дынакчыларынын иштинде кичөөл үдөр, өөредилгеге идекпей чок киржар кижилер чок. Бо дээрге хуочун пропагандисти бөдүнүн ажалына дуржуулап, чүткүлдүн болгаш кичөөлдерин чеге-сеткил болурун партияжы сөзү-биле сорук киярип билгилери херечилеп турар.

С. М. Таваажан чугула дуржуулагы пропагандист деп адаары бөзөн

кызма боор. Ынчангаш оңу бөдүлү-ла бүтү тала-биле суртаалчы дие ажыр-бас. Пропагандисттеринде аылга, ол агитаторлар, лекторлар-даа турар. Эш Таваажанты Чиге-Доргуниун, Көйдү-Бажынын хойжу бригадаларында-даа, суурун бажынырында, кылуунга-даа бо-ла бөсөдө, лекция кыла берген турарын көрүп болур. Ийн-чангыс кижилерин меделеринде эргини артышкынырынын бир ээки-шажын-чүдүлгө удуур пропаганданы ол калбартып, ол темага лекция, бөсөдаларын кылып турар.

— Кичөөлдер дынакчыларга солун, чединип болуу дөш бүгү аргаларын херечилеп турар мен — деп, бөдүнүн дуржуулагы айтырарга, С. М. Таваажан чугулап турар. — Номнарын, солун-сеткүлдерини пропагандист кижилер бүгү ажаллап дээрин чөре билдинтир. Кол чөре өөренип турар теманы, белеткел алган материалдарын республиканын, колхозтун, ферманын амыл-дакчылар-биле холбап турарыны. Оон кийи кичөөл үдөндө чугула пропагандист бөдү чугулап, тайлыбырлап туруп бээр болза, оң ажалынын дөштүн биче боу бээр. Ынчангаш дынакчы бүрүзү бөсөдө киряштирп, өөренип темага амыл-дакчылар чикетер тымар кылдыр даалгаларын берип турар — деп ол чугулаады.

Эш Таваажантын удурутун турар белгүмгө кичөөлдерин делени калдыгы, амыл-дакчылар кайы кире холбошканын дөшүн оон баштап турары № 1 сутбаран фермаынын ажал-херө тодаргай көргүзүп турар. Чаа-Суурда ол ферма саалданы «Селочка» деп саалда тургузуу-биле механизастааш, бот-орулга-чарылга же шилчөө. Чоконт бээр ферма

ажыдакчылары коммунисттик күш-ажыкты фермазы деп ат дөш чарыкчы киргенер. Ферманын кышпа белеткел, эки чоруттуганындан кышпагылашканын эки эгелден. Саанчылар боттарыныг бажылаан инктеринден ортумак саалданы эртен чыдан дык бекиткен. Оларын иштинде саанчылар Толшун Чогай-ма, Донга Долума, Сагды Анчы-ма олар оон ай иштинде оон инктер-не № 11075,8838, 8327 килограмм сутту саап алганыр. Ферма төүл-оун, плакаттар болгаш өске-даа кескү агитациа-биле эки дериттинген. Бо бүгү күргөп, бистин хай салгыч пропагандисттерин, агитаторлары, лекторларымыз база-ла Семен Мугуревич Таваажан ышкы кызма ажаллап-лаа турар болгай, олар чөре кире чагай үлүлүн бөдүрүп турарлар-дыр деп, кичөөлгө сеткил ханмас аргажок.

Эш Таваажантын удурутун турар белгүмгө кичөөлдерин делени калдыгы, амыл-дакчылар кайы кире холбошканын дөшүн оон баштап турары № 1 сутбаран фермаынын ажал-херө тодаргай көргүзүп турар. Чаа-Суурда ол ферма саалданы «Селочка» деп саалда тургузуу-биле механизастааш, бот-орулга-чарылга же шилчөө. Чоконт бээр ферма

ажыдакчылары коммунисттик күш-ажыкты фермазы деп ат дөш чарыкчы киргенер. Ферманын кышпа белеткел, эки чоруттуганындан кышпагылашканын эки эгелден. Саанчылар боттарыныг бажылаан инктеринден ортумак саалданы эртен чыдан дык бекиткен. Оларын иштинде саанчылар Толшун Чогай-ма, Донга Долума, Сагды Анчы-ма олар оон ай иштинде оон инктер-не № 11075,8838, 8327 килограмм сутту саап алганыр. Ферма төүл-оун, плакаттар болгаш өске-даа кескү агитациа-биле эки дериттинген. Бо бүгү күргөп, бистин хай салгыч пропагандисттерин, агитаторлары, лекторларымыз база-ла Семен Мугуревич Таваажан ышкы кызма ажаллап-лаа турар болгай, олар чөре кире чагай үлүлүн бөдүрүп турарлар-дыр деп, кичөөлгө сеткил ханмас аргажок.

Эш Таваажантын удурутун турар белгүмгө кичөөлдерин делени калдыгы, амыл-дакчылар кайы кире холбошканын дөшүн оон баштап турары № 1 сутбаран фермаынын ажал-херө тодаргай көргүзүп турар. Чаа-Суурда ол ферма саалданы «Селочка» деп саалда тургузуу-биле механизастааш, бот-орулга-чарылга же шилчөө. Чоконт бээр ферма

ПАРТКОМ БОЛГАШ

Эдгеч норманын хун бүрү ажыр күөсөдү, өскөлдө кайгычтык үдөтүрүндө киргизип көргүзүп турар бригадалар болгаш ажалычанын ажалы чөвүдөн. Оларын аттарын «Шы» болгаш «Туниская правда» солунунын үнүшкүнүгү редакциянын бөдөнелденде доктаамал парлан турар.

Бо хунирдегизин ышкышак ындг хайнымшыкынын күш-ажыл шимчөөлүн Кара-Дашка кажанда турбаан. Ындыг болуру чугулаады. Фабриканы шенедеге кирерини хунгуне чедирак чок хонук артка. Тулугчулар СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунга эш Н. С. Крушевтерини ажалдан кылган. Ынды-даа болза ол хемчеглер херек кырында күөсетинейи, саазын кырында артын азы партком секретарынын кабинетинде хай сангыч чугулаажап кылар кылар-биле кызыгаралынып, бо хунирде чедираг үргүлүлүлүкүндө Агитас-массалыг ажалдык бөдүлүкү чугула кезээ кескү агитациянын байдалы мында кайдыр түрү турарын ап көрөөлдер.

Кыштын кымыла соогу кидин-не эгелден. Хемиктин эргени, кезээки тымары кижилерин арынарын ажалындап турар. Тыва индустриянын баштайгынын ажалыла киярер уду тулугуларына ажалдары-биле соок-даа, чылым-даа чөрдөрүн келген эр, херөөжөн, улуг, анык ажалчынар өмжөк хей. Ынчаным-жок тулугчулар, монтажчулар, бетонщиктер, шпукатурчулар, краповщиктер, механизаторлар, чолалык болгаш өскөлдөр да дун, хун дивейи, бичи-даа када тура дүшөйи хайнымшыкынын ажал-ижин үргүлүлүкү турар.

Эдгеч норманын хун бүрү ажыр күөсөдү, өскөлдө кайгычтык үдөтүрүндө киргизип көргүзүп турар бригадалар болгаш ажалычанын ажалы чөвүдөн. Оларын аттарын «Шы» болгаш «Туниская правда» солунунын үнүшкүнүгү редакциянын бөдөнелденде доктаамал парлан турар.

Эдгеч норманын хун бүрү ажыр күөсөдү, өскөлдө кайгычтык үдөтүрүндө киргизип көргүзүп турар бригадалар болгаш ажалычанын ажалы чөвүдөн. Оларын аттарын «Шы» болгаш «Туниская правда» солунунын үнүшкүнүгү редакциянын бөдөнелденде доктаамал парлан турар.

«Идеология ажылынын кандыг-даа чөпсектери ажыгдалче кирип турза, пропагандистиң, лекторнун, болгаш агитаторнун дириг, сеткил ханышкынын сөзүн чүү-даа солун шыдавас.»

(СЭКП ТК-нын июнь Пленумунга эш Л. Ф. Ильичевтун илеткелинден).

Пропагандист Х. С. Аракчаа

Хомушку Самбуевич Аракчаа — Таңды районунда эг дээр пропагандистерин бөзөни. Ол партия өөредилгенин четкинеге пропагандистеп ажалдан келгенде бээр 10 чыл ашкан. Эш Аракчаа пропагандистин харым-салгалыг, солун болгаш берге ажалына бо үенин иштинде мергеп, анаа хандыкшып, масага бажыг билгилери бээр дөш бөдүнүн күжүн харамнамай, кызмаккай, күөлдүн-биле ажаллап келген.

Ам ол Таңды районун «Тил-летте» совхозунга хун чыл удуштур пропагандист келген. Чыл бүрүдө-ле оон удуртканы белгүмгө программанын айткан хуу-саанын иштинде, беким шырарып доошуп турар. «Дынакчы бүрүзүн ажал-чанын, бүдүрүлгө кирялгезин, соугураган билгилер эргөжөк чугула. Ол чугуларын билбейн тургаш, пропагандист дынакчыларга бажыг билгилерин болгаш өөренип турар теманын оларын соугурагалдын чеди алыр берге» — деп, эш Аракчаа өскө белгүмгө пропагандисттерге чугулап турар.

Ол бо чылын совхозта көздө ажал-агы экономикаынын өөренип эге белгүмүн удурутун турар. Белгүмдө эртем-биллинди, хар-назымын болгаш кылып турар ажалынын ажал-биле аны-буру кижилер бар. Оларын ар-азында совхозтун дарганы Монгуш Серээ, почтачы Кара-кыс Даржаа, чолочун Сергетей Молгуш, бөзөа ажалчымыз Кулар Мөнен болгаш өскөлдөр-даа бар. Эш Аракчаа кандыг-даа теманы тайлыбырлап тургаш, дынакчы-

ларын хамаарышкан ажалдарында таарымчалыг чикетерин тып, чугулап турар.

Ноябрь айдын эгелаш бо үдө чеди 7 кичөөлдерин чоруткан. Белгүмүн дынакчылар, коммунистер М. Бурба, О. Борбаан, Серээ, М. Даржаа олар өөренип эртен материалдарын эки шийтпир ап, өөредилге шактары үдөтүрү турарлар.

Өөренип чөри чыдыг, арыг-салг болуп дөш белгүмүн дар-галы, Тыва АССР-нин Дээди Советинин депутаты Ондар Борбаан чоруп кичөөнгей салып, дынакчыларын кичөөлдерге четкелдер хемчегелери ап турар. Дынакчыларын иштинде өөредилге чыныгы эгелени Ч. Демит, Ондарын, О. Дугаржан олар болгаш өске-даа чамдык кижилерин таллаштыр чылдыган чөккө өөредилге шагы үдөр чорутар турган. Ындыг эштерин дарга салбайн, баш удуур хемчөг алган. Демитти болгаш Ондарын дынакчыларын хуралында сагандырган, а эш О. Дугаржаны хай каап кичөөлдер үскени дөш совхозта партия организацианын чугулаажап көөрү-биле шийткени берген. Өөредилге шагы үдөрлөргө беким хемчегелери ап чорудурун таллаштыр, кичөөлдер оондаар кижилер чок аларган.

Ам эш Аракчаанын удурткан белгүмү СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунун материалдарын өөренип кирипкен.

З. КЕНДЕН-КУУРАМ,
СЭКП Таңды парткомунун инструктор-организатору.

“УТКА 25 ЧЫЛЫ” СОВХОЗТА

СЭКП ТК-нын июнь Пленуму партиянын идеология ажалын үдө

Номчуп танышкаш, ажыглаңар

Революсчу болгаш ажыл-ишчи алдарның клуву

Эрткен субботада Кызыл хоорайны амыралыгына амыралыгына база бир чаа болгаш солун келже болуп эртен. ВЛКСМ хооромуну...

Уш салгалдың кижилерини ужуражылгазына база революсчу болгаш ажыл-ишчи алдарның клувун амыралыгына тураскааткан кезеңи...

Уш салгалдың кижилерини ужуражылгазына база революсчу болгаш ажыл-ишчи алдарның клувун амыралыгына тураскааткан кезеңи...

Уш салгалдың кижилерини ужуражылгазына база революсчу болгаш ажыл-ишчи алдарның клувун амыралыгына тураскааткан кезеңи...

Уш салгалдың кижилерини ужуражылгазына база революсчу болгаш ажыл-ишчи алдарның клувун амыралыгына тураскааткан кезеңи...

Уш салгалдың кижилерини ужуражылгазына база революсчу болгаш ажыл-ишчи алдарның клувун амыралыгына тураскааткан кезеңи...

Уш салгалдың кижилерини ужуражылгазына база революсчу болгаш ажыл-ишчи алдарның клувун амыралыгына тураскааткан кезеңи...

МУРНАКЧЫ ДУРЖУЛГАНЫ КАЛБАА-БИЛЕ НЕПТЕРЕДИР

Ростов областа «Целинский» совхозтун механизаторларының чедишкни шымал-ла кедергей ула! Ол болза чугале бугурунде рекорд болуп турар эвес, а экономисттерни теоретикти санаашканынга онзагай чаалга болуп турар.

Хааваннага чедирини рацционун доктадып тургускаан. Кызыл хааван бугуруш килограмм чедир кукуруза сылозуну хондузду, 2-2,5 килограмм концентраттарын чип турар.

Хааваннага чедирини рацционун доктадып тургускаан. Кызыл хааван бугуруш килограмм чедир кукуруза сылозуну хондузду, 2-2,5 килограмм концентраттарын чип турар.

Хааваннага чедирини рацционун доктадып тургускаан. Кызыл хааван бугуруш килограмм чедир кукуруза сылозуну хондузду, 2-2,5 килограмм концентраттарын чип турар.

Хааваннага чедирини рацционун доктадып тургускаан. Кызыл хааван бугуруш килограмм чедир кукуруза сылозуну хондузду, 2-2,5 килограмм концентраттарын чип турар.

Хааваннага чедирини рацционун доктадып тургускаан. Кызыл хааван бугуруш килограмм чедир кукуруза сылозуну хондузду, 2-2,5 килограмм концентраттарын чип турар.

Хааваннага чедирини рацционун доктадып тургускаан. Кызыл хааван бугуруш килограмм чедир кукуруза сылозуну хондузду, 2-2,5 килограмм концентраттарын чип турар.

ССРЭ-ниң чедишкнинери — хандыкчы улуг күш

РНО-де-ЖАНЕПРО. (СЭТА). «Улти-ма ора» солун «Совет Эвилелин улуг депшилгенин үезинче кирген» деп агай чүдүлү парлан үндүрген. Ол чүдүлгеге солун Совет Эвилелинни улуг чедишкнинерини дугайын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң чоокта чаа болуп эртен сессиязынын хуурай алганы оң мөөн боугары...

РНО-де-ЖАНЕПРО. (СЭТА). «Улти-ма ора» солун «Совет Эвилелин улуг депшилгенин үезинче кирген» деп агай чүдүлү парлан үндүрген. Ол чүдүлгеге солун Совет Эвилелинни улуг чедишкнинерини дугайын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң чоокта чаа болуп эртен сессиязынын хуурай алганы оң мөөн боугары...

РНО-де-ЖАНЕПРО. (СЭТА). «Улти-ма ора» солун «Совет Эвилелин улуг депшилгенин үезинче кирген» деп агай чүдүлү парлан үндүрген. Ол чүдүлгеге солун Совет Эвилелинни улуг чедишкнинерини дугайын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң чоокта чаа болуп эртен сессиязынын хуурай алганы оң мөөн боугары...

РНО-де-ЖАНЕПРО. (СЭТА). «Улти-ма ора» солун «Совет Эвилелин улуг депшилгенин үезинче кирген» деп агай чүдүлү парлан үндүрген. Ол чүдүлгеге солун Совет Эвилелинни улуг чедишкнинерини дугайын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң чоокта чаа болуп эртен сессиязынын хуурай алганы оң мөөн боугары...

РНО-де-ЖАНЕПРО. (СЭТА). «Улти-ма ора» солун «Совет Эвилелин улуг депшилгенин үезинче кирген» деп агай чүдүлү парлан үндүрген. Ол чүдүлгеге солун Совет Эвилелинни улуг чедишкнинерини дугайын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң чоокта чаа болуп эртен сессиязынын хуурай алганы оң мөөн боугары...

РНО-де-ЖАНЕПРО. (СЭТА). «Улти-ма ора» солун «Совет Эвилелин улуг депшилгенин үезинче кирген» деп агай чүдүлү парлан үндүрген. Ол чүдүлгеге солун Совет Эвилелинни улуг чедишкнинерини дугайын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң чоокта чаа болуп эртен сессиязынын хуурай алганы оң мөөн боугары...

РНО-де-ЖАНЕПРО. (СЭТА). «Улти-ма ора» солун «Совет Эвилелин улуг депшилгенин үезинче кирген» деп агай чүдүлү парлан үндүрген. Ол чүдүлгеге солун Совет Эвилелинни улуг чедишкнинерини дугайын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң чоокта чаа болуп эртен сессиязынын хуурай алганы оң мөөн боугары...

Баскетбол маргылдаазы

Декабрь 21-ден 24-ке чедир «Урожай» спорт эки-тура нийтиле-линиң баскетбол талазы-биле бири чери дөш маргылдаазы болуп эртен. Апаз Тес-Хем, Каа-Хем, Багыш-Хемчи, Чөөн-Хемчик, Би-Хем районнарының болгаш Кызылдың кедээ ажыл-агый техникумунун эр, хөдөөжү командалары киришкен. Маргылдаа дескинниң түрүмүн бугулар өрткөн.

Декабрь 21-ден 24-ке чедир «Урожай» спорт эки-тура нийтиле-линиң баскетбол талазы-биле бири чери дөш маргылдаазы болуп эртен. Апаз Тес-Хем, Каа-Хем, Багыш-Хемчи, Чөөн-Хемчик, Би-Хем районнарының болгаш Кызылдың кедээ ажыл-агый техникумунун эр, хөдөөжү командалары киришкен. Маргылдаа дескинниң түрүмүн бугулар өрткөн.

Декабрь 21-ден 24-ке чедир «Урожай» спорт эки-тура нийтиле-линиң баскетбол талазы-биле бири чери дөш маргылдаазы болуп эртен. Апаз Тес-Хем, Каа-Хем, Багыш-Хемчи, Чөөн-Хемчик, Би-Хем районнарының болгаш Кызылдың кедээ ажыл-агый техникумунун эр, хөдөөжү командалары киришкен. Маргылдаа дескинниң түрүмүн бугулар өрткөн.

Декабрь 21-ден 24-ке чедир «Урожай» спорт эки-тура нийтиле-линиң баскетбол талазы-биле бири чери дөш маргылдаазы болуп эртен. Апаз Тес-Хем, Каа-Хем, Багыш-Хемчи, Чөөн-Хемчик, Би-Хем районнарының болгаш Кызылдың кедээ ажыл-агый техникумунун эр, хөдөөжү командалары киришкен. Маргылдаа дескинниң түрүмүн бугулар өрткөн.

Декабрь 21-ден 24-ке чедир «Урожай» спорт эки-тура нийтиле-линиң баскетбол талазы-биле бири чери дөш маргылдаазы болуп эртен. Апаз Тес-Хем, Каа-Хем, Багыш-Хемчи, Чөөн-Хемчик, Би-Хем районнарының болгаш Кызылдың кедээ ажыл-агый техникумунун эр, хөдөөжү командалары киришкен. Маргылдаа дескинниң түрүмүн бугулар өрткөн.

Декабрь 21-ден 24-ке чедир «Урожай» спорт эки-тура нийтиле-линиң баскетбол талазы-биле бири чери дөш маргылдаазы болуп эртен. Апаз Тес-Хем, Каа-Хем, Багыш-Хемчи, Чөөн-Хемчик, Би-Хем районнарының болгаш Кызылдың кедээ ажыл-агый техникумунун эр, хөдөөжү командалары киришкен. Маргылдаа дескинниң түрүмүн бугулар өрткөн.

Декабрь 21-ден 24-ке чедир «Урожай» спорт эки-тура нийтиле-линиң баскетбол талазы-биле бири чери дөш маргылдаазы болуп эртен. Апаз Тес-Хем, Каа-Хем, Багыш-Хемчи, Чөөн-Хемчик, Би-Хем районнарының болгаш Кызылдың кедээ ажыл-агый техникумунун эр, хөдөөжү командалары киришкен. Маргылдаа дескинниң түрүмүн бугулар өрткөн.

РЕДАКЦИЯ АДРЕЗИ: Кызыл Шетяни — Кравченко-куумучу. Кызыл Шетяни — Кравченко-куумучу. Кызыл Шетяни — Кравченко-куумучу.

Культура министрствозунун типографиясы

ОНЗА ЧУГУЛА ТУДУГА

СЕКРЕТАРЬ — КОЛЛЕКТИВТИ ХОЛГА АЛГАН

«Тыва даг-дугу тудугун» бугу-ле механизатор-биле хандырылган «Тыва тудуг» трестини механизация салбыры хандырып турар.

«Тыва даг-дугу тудугун» бугу-ле механизатор-биле хандырылган «Тыва тудуг» трестини механизация салбыры хандырып турар.

«Тыва даг-дугу тудугун» бугу-ле механизатор-биле хандырылган «Тыва тудуг» трестини механизация салбыры хандырып турар.

Кинога ынактарның клувунда

Облпрофчөөүлелиниң болгаш Улус чогаалдыга бажыңның инициатива-вазы-биле Кызыл хоорайда кино тиргээрлик хандыкшылдыгының клуву аяктыг турар. Ук клубтуң баштайгы кичээлинге 20 ажыл кичи олурушкан.

СКАРЛАТИНА — айыылдыг, халдавырлыг ААРЫГ

Аарыг уругларның ойнаа чүдү-дерин болгаш хевни дамчытыр, ол ышкаш чугалаажылга үезинде чөдүлдө база аарыг кижилер-биле харылдашкан кижилерни дамчып халдаар.

Аарыг уругларның ойнаа чүдү-дерин болгаш хевни дамчытыр, ол ышкаш чугалаажылга үезинде чөдүлдө база аарыг кижилер-биле харылдашкан кижилерни дамчып халдаар.

Аарыг уругларның ойнаа чүдү-дерин болгаш хевни дамчытыр, ол ышкаш чугалаажылга үезинде чөдүлдө база аарыг кижилер-биле харылдашкан кижилерни дамчып халдаар.

Аарыг уругларның ойнаа чүдү-дерин болгаш хевни дамчытыр, ол ышкаш чугалаажылга үезинде чөдүлдө база аарыг кижилер-биле харылдашкан кижилерни дамчып халдаар.

Аарыг уругларның ойнаа чүдү-дерин болгаш хевни дамчытыр, ол ышкаш чугалаажылга үезинде чөдүлдө база аарыг кижилер-биле харылдашкан кижилерни дамчып халдаар.

Аарыг уругларның ойнаа чүдү-дерин болгаш хевни дамчытыр, ол ышкаш чугалаажылга үезинде чөдүлдө база аарыг кижилер-биле харылдашкан кижилерни дамчып халдаар.

Аарыг уругларның ойнаа чүдү-дерин болгаш хевни дамчытыр, ол ышкаш чугалаажылга үезинде чөдүлдө база аарыг кижилер-биле харылдашкан кижилерни дамчып халдаар.